

Valtakunnallinen sosiaalityön yliopistoverkosto
 PL 122
 96101 ROVANIEMI
www.sosnet.fi

13.1.2016

Sosiaali- ja terveysministeriölle

ASIA: LAUSUNTO HALLITUKSEN ESITYKSESTÄ EDUSKUNNALLE SOSIAALIHUOLLON AMMATILLISEN HENKILÖSTÖN KELPOISUUSVAATIMUKSISTA ANNETUN LAIN KUMOAMISEKSI JA ERÄIKSI SIIHEN LIITTYVIKSI LAEIKSI YM.

Viite: Sosiaali- ja terveysministeriön lausuntopyyntö 14.12.2015 (STM/118:2015 ja 119:00/2015)

Sosiaali- ja terveysministeriö on valmistellut luonnokset hallituksen esitykseksi sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista annetun lain kumoamiseksi ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi, luonnokset valtioneuvoston asetuksiksi sosiaalihuollon ammattihenkilöistä sekä Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastosta annetun asetuksen muuttamiseksi. Hallituksen esitys liittyy 1.3.2016 voimaan tulevaan uuteen lakiin sosiaalihuollon ammattihenkilöistä (817/2015), jonka vuoksi aiempi sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuudesta annettu laki (272/2005) halutaan kumota. Lait ovat tarkoitetut tulemaan voimaan 1.3.2016.

Valtakunnallinen sosiaalityön yliopistoverkosto Sosnet esittää lausuntonaan seuraavaa:

Hallituksen esityksessä ehdotetaan kumottavaksi sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista annettu laki (272/2005). Jatkossa sosiaalihuollon henkilöstöstä säädetään sosiaalihuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa (817/2015). Esitystä perustellaan kelpoisuuslain korvautuvan uuden lain voimaantulolla. Lausuntopyynnön ja muutosten perustelujen mukaan kyse olisi pääosin lakiteknisistä muutoksista uuden vastavansäilyttävän lain tullessa voimaan. Esitykseen sisältyy samalla merkittävä muutosesitys eduskunnan jo aiemmassa vaiheessa vahvistamaan ammattihenkilölakiin. Lisäksi muualle lainsäädäntöön siirretään sosiaalihuollon tehtävien kelpoisuusmäärittelyjä (esim. lastenvalvoja ja sosiaaliasiamies).

Sosiaalityöntekijän ja sosionomin tehtävissä edellytetty kelpoisuus määritellään jatkossa selkeästi ammattihenkilölaissa. Samalla on kuitenkin syytä huomata, että kelpoisuuslain kumoamisen myötä muut sosiaalihuollon ammattien kelpoisuussäädökset hajautuvat lukuisiin lakeihin, jolloin tilanne voi tuottaa epäselvyyttä työelämän näkökulmasta. Tämän vuoksi on tarpeen arvioida, turvaavatko muutokset riittävän selkeän kokonaisuuden työelämälle hahmottaa sosiaalihuollon tehtävissä vaadittavat koulutuskelpoisuudet. On tärkeää, että lain toimeenpanovaiheessa käytettävissä tulee olla selkeät ohjeistukset sosiaalihuollon ammatillisista kelpoisuuksista.

Haluamme kiinnittää huomiota siihen, että nykyisen kelpoisuuslain (272/2005) ja 9 § määrittelemät kelpoisuudet sosiaalihuollon erityistyöntekijän tehtäviin ja 10§ määrittelemät kelpoisuudet sosiaalihuollon hallinnollisiin johdotehtäviin eivät lain kumoamisen jälkeen tule sisältymään minnekään uudessa lainsäädännössä (ammattihenkilölaki tai sosiaalihuoltolaki). Sosnet pitää tärkeänä, että pykälät sisällytetään myös uuteen lainsäädäntöön. Tilan-

teen ajantasaistamiseksi erityistyöntekijän sijasta olisi tarpeen säätää terveydenhuollon ammattihenkilölain ta- paan erikoissosiaalityöntekijän ammatista. Uusimuotoisia erikoistumiskoulutuksia koskevat lainsäädäntömuu- tokset tulivat voimaan 1.1.2015. Samanaikaisesti erikoissosiaalityöntekijän koulutusta aiemmin koskeneet pykä- lät kumottiin, eikä ammattihenkilölakiin saatu erikoissosiaalityöntekijän koulutusta koskevaa pykälää. Tämä voi vaarantaa uusimuotoisen erikoissosiaalityöntekijän koulutuksen toteutuksen.

Lausunnoille lähetetty hallituksen esitys vaikuttaa syntyneen ensisijaisesti palvelujen järjestäjän institutionaali- sista intresseistä ja säästämistavoitteista. Tavoitteena näyttäisi olevan väljentää ja madaltaa kelpoisuusvaati- muksia erityisesti niiden tehtävien osalta, joita uusi ammattihenkilölaki ei säätele. Tämä vesittää lakiuudistukset, joissa tavoitteena on palvelujen asiakaslähtöisyys ja laadukkuus, asiakkaiden tasavertaisuus sekä rakenteellinen ennaltaehkäisevä työ. Sosiaalihuollon kannalta keskeisissä laeissa ole varaa tinkiä kehittämisen edellytyksistä, koska sosiaalihuollon kehittäminen on muutenkin jäänyt sote-uudistuksessa kokonaan terveydenhuollon var- joon. Muutokset heikentävät sosiaalihuollon asemaa tulevassa sotessa edelleen, vaikka tavoitteena tulisi olla sen vahvistaminen.

Haluamme kiinnittää erityistä huomiota esityksen seuraavaan kohtaan:

Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä:

12 § Oikeus toimia tilapäisesti sosiaalihuollon ammattihenkilön ammatissa

Vasta kesällä 2015 vahvistetun sosiaalihuollon ammattihenkilölain 12 §:n mukaan sosiaalityöntekijän ammatissa voi toimia enintään vuoden ajan sosiaalityöntekijän ammattiin opiskeleva henkilö, joka on suorittanut hyväksy- tysti sosiaalityön aineopinnot ja käytännön harjoittelun. Pykälän muotoilu on linjakas, sillä sijaistaminen on tar- koituksenmukaista hoitaa saman ammattikunnan sisällä huolehtien siitä, että tilapäisesti ammatissa toimivalla on riittävät sosiaalityön opinnot ja osaaminen. Lisäksi muotoilu on linjassa terveydenhuollon vastaavan sääntelyn kanssa.

Luonnoksessa hallituksen esitykseksi pykälää ehdotetaan laajennettavaksi niin, että sosiaalityöntekijän sijaisena voisi toimia alan opiskelijan ohella sosiaalialalle soveltuvan ylemmän korkeakoulututkinnon suorittanut henkilö (maisteritutkinto tai ylempi sosionomi AMK -tutkinto). Muutosesitystä perustellaan sillä, että kunnilla on ollut vaikeuksia saada päteviä sosiaalityöntekijöitä ja tehtäviin on jouduttu palkkaamaan epäpäteviä henkilöitä. Vasta säädetystä ammattihenkilölaista ei ole kuitenkaan vielä kokemuksia, eikä mitään olennaisia uusia muutoksia ole tällä välillä ilmenny.

Pykälän muutosesitykseen sisältyy merkittävä huononnuksena sosiaalityöntekijän sijaiselta edellytettävään kelpoi- suuteen verrattuna juuri vahvistettuun ammattihenkilölakiin. Esitystä voi pitää ammattihenkilölain hengen ja tarkoituksen vastaisena, koska se antaisi ymmärtää, että sijaisen ei tarvitse hallita lainkaan sitä tieteenalaa ja osaamista, jota tehtävän varsinaiselta hoitajalta edellytetään. Sosiaalityöntekijänä voisi lakiesityksen perusteella toimia kuka tahansa ylemmän korkeakoulututkinnon suorittanut ilman yhdenkään sosiaalityön opintojakson suorittamista Rinnastuksena terveydenhuoltoon se tarkoittaisi, että lääkärin sijaisena voisi toimia jonkin muun alan tutkinnon suorittanut tai esimerkiksi sairaanhoitajan ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon suorittanut. Esitys sotkee tehtäväjakoa sosiaalityöntekijöiden ja sosionomien ylempi AMK -tutkinnon suorittaneiden välillä, vaikka lain tarkoituksena on ollut nimenomaan kehittää ja selkeyttää tehtävärakenteita ja työnjakoa.

Esitys antaa kunnille tarpeettomasti mahdollisuuden toimia sijaisten varassa sen sijaan, että ne kiinnittäisivät huomiota työehtoihin, jotka ovat viimeaikoina muuttuneet yhä hankalammiksi tehdä asianmukaista sosiaali- työtä, mikä puolestaan lisää sijaisten tarvetta. Jos sijaisuuksia voi hoitaa kuka tahansa, ei kunnilla ole intressiä saada osaava työvoima pysymään tehtävissään tai motivoitua henkilöstöä kouluttautumaan. Tämä ei tue pitkällä tähtäimellä tilanteen korjaamista pätevää ammattihenkilöstöä rekrytoimalla. Se ei tue myöskään kipeästi tarvit- tavaa sosiaalityön kehittämistä. Muutos ei tue myöskään säästötavoitteita, sillä epäpätevät työntekijät voivat

kokemattomuuttaan tehdä varmuuden vuoksi turhia tai kalliita palveluratkaisuja. Mikäli asiakas jää vaille hänen tilanteessaan oikeaa apua, tilanteet voivat kroonistua ja aiheuttaa kustannuksia pitkään.

Ammattihenkilölain yhtenä tarkoituksena on sosiaalihuollon tehtävärakenteen ja työnjaon kehittäminen. Tämän tehtävän edesauttamiseksi laissa tarkennettiin sosiaalityöntekijän erityiset velvollisuudet (9 §), jotka mahdollistavat muiden ammattihenkilöiden palkkaamisen sellaisiin tehtäviin, joihin ei sisälly sosiaalityöntekijän erityisinä velvollisuuksina olevia tehtäviä. Lain tarkoittama tehtävärakenne- ja työnjakouudistus voi toteutua vain, jos tilapäisesti sosiaalityöntekijänä voi toimia vain riittävän pitkällä opinnoissaan oleva sosiaalityön opiskelija. Sosiaalialan tulevaisuuden työnjakojen osalta eduskunnan sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnan (StVM52/2014vp) mukaan ”Kaikkein vaikeinta päätöksentekoa edellyttävä osuus on tehtävärakenteen ja työnjaon kehittämiseksi kuitenkin syytä kohdentaa sosiaalityöntekijöihin”. Nämä linjaukset tulee huomioida lain valmistelussa niin, että myös tilapäisesti sosiaalityöntekijän tehtävässä olevalta henkilöltä edellytetään riittävät sosiaalityön opinnot.

Ammattihenkilölain tuomien muutosten vuoksi pula pätevistä sosiaalityöntekijöistä vähenee tulevina vuosina merkittävästi, kun aiemmin sosiaalityöntekijöiden vastuulla olevia tehtäväkokonaisuuksia voidaan siirtää sosionomeille. Sosiaalityön koulutukseen on viime vuosien aikana voitu myös valita huomattavasti aiempaa enemmän opiskelijoita ja sosiaalityön koulutuksesta valmistuneiden maistereiden määrät ovat kasvaneet merkittävästi. Näin ollen ammattihenkilölaki ei aiheuta kunnille uusia velvoitteita tai kiristä muutoin niiden tilannetta. Ammattihenkilölain 12 §:ää on tarkasteltava yhdessä lain tarkoituksena olevan tehtävärakennetyön kanssa.

Huomionarvoista on, että sosiaali- ja terveysministeriössä virkatyönä valmisteltu luonnos hallituksen esitykseksi palauttaa 12 §:n sellaiseen muotoon, jonka eduskunnan sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta aiemmin päätti muuttaa. Demokratian toimivuuden kannalta on kyseenalaista, että eduskunnan ja presidentin hyväksymisen jälkeen tehty virkatyövalmistelu palauttaa lain aiempaan muotoonsa tilanteessa, jossa laki ei ollut ehtinyt edes tulla voimaan, eikä mitään uusia perusteita lain muuttamiseksi ole tullut esille.

Sosnet esittää, että hallituksen esitykseen palautetaan ammattihenkilölain 12 § jo aiemmin eduskunnan sosiaali- ja terveystieteiden valiokunnan tekemä muotoilu: ”Sosiaalityöntekijän ammatissa voi toimia tilapäisesti enintään vuoden ajan sosiaalityöntekijän ammattiin opiskeleva henkilö, joka on suorittanut hyväksytysti sosiaalityön aineopinnot ja käytännön harjoittelun.”

Mikäli kuntien tilannetta on tarpeen helpottaa, vaihtoehtona on 12 §:n voimaantulemisen siirtäminen esimerkiksi vuoden 2019 alkuun, jolloin vastuu palveluiden järjestämisestä siirtyy itsehallintoalueille.

Valtakunnallisen sosiaalityön yliopistoverkoston Sosnetin puolesta

Puheenjohtaja

Marjo Kuronen
Professori, Jyväskylän yliopisto

Koulutuspäällikkö

Sanna Lähteinen
Valtakunnallinen sosiaalityön yliopistoverkosto, Sosnet